

ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა კვანტიფიკაცია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში

დავით მაისურაძე

თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომელი

ზეპიროვნულად მიიჩნევა პიროვნებასთან იმდენად მჭიდროდ დაკავშირებული სამართლებრივი სიკეთეები, რომ მათ პიროვნებისაგან დამოუკიდებელი არსი არ შეიძლება გააჩნდეთ.¹ ისინი პირის დაბადების ან ჩასახვის მომენტიდან,² ძირითადად, მის გარდაცვალებამდე სამართლებრივი დაცვის ობიექტი. ასეთი სიკეთეებია სიცოცხლე, ღირსება, სხეულებრივი ხელშეუხებლობა, ჯანმრთელობა, თავისუფლება. განსხვავებით, მაგალითად, ქონებრივი სიკეთეებისაგან, ზეპიროვნული სამართლებრივი სიკეთეები ან საერთოდ არაა განკარგვადი და მესამე პირებზე გადაცემადი,³ ანდა მათი განკარგვა შეზღუდულია პიროვნებასთან მჭიდრო კავშირის გამო.⁴ უფრო მეტიც, გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, ზოგიერთ ზეპიროვნულ სიკეთეზე მის მატარებელს უარის თქმის უფლებაც არა აქვს.⁵

ყველა ეს ზეპიროვნული სამართლებრივი სიკეთე ამავე დროს საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული (და არა დაფუძნებული) ადამიანის ძირითადი უფლებებია. სამართლის სისტემაში მათი უმაღლესი რანგი სისხლის სამართლის კანონმდებლობებზე და აისახება: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილს სწორედ ადამიანის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა კარი სხნის, რომელიც სიცოცხლეს, სხეულებრივ ხელშეუხებლობას, ჯანმრთელობას, თავისუფლებას განსაკუთრებით მაღალი ხარისხით იცავს.

1 Creifelds, Creifelds Rechtswörterbuch, 21. Aufl. 2014, S. 661.

2 მაგ. ადამიანის სიცოცხლის უფლება და ღირსება ჩასახვის მომენტიდან წარმოიშობა, თუმცა მათი სისხლის სამართლებრივი დაცვა ამავე მომენტიდან სადავოა. ამის შესახებ იხ.: გოცირიძე, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, 2013, მუხ. 17, გვ. 109; იქვე, მუხ. 15, გვ. 73; Denninger, Embryo und Grundgesetz. Schutz des Lebens und der Menschenwürde vor Nidation und Geburt, KritV, 2/2003, S. 191-209.

3 Lochmann, Die Einräumung von Fernsehübertragungsrechten an Sportveranstaltungen, 2005, S. 109; ეს პრინციპი გამოიყენებოდა ქართულ კანონმდებლობაშიც, რამდენაც სსკ 110-ე მუხლი მიუთითებს.

4 ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, 2013, გვ. 205-206.

5 იხ. მაგ. გოცირიძე, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, 2013, მუხ. 16, გვ. 101-102; იქვე, გვ. 75; კუბლაშვილი, წიგნში: იზორია/კორკელია/კუბლაშვილი/ხუბუა, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, 2005, მუხ. 15, გვ. 48-49; Kunig, in Münch (Begr.)/Kunig (Hrsg.), Grundgesetz, Kommentar, Band 1, 6. Aufl., 2012, Art. 2, Rn. 50; Tröndle/Fischer, StGB und Nebengesetze, Beck'sche kurz Kommentare, 51. Aufl., 2003, Vor §§ 211 bis 216, Rn. 10; შდრ. ასევე ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, 2013, გვ. 205-206.

ადამიანის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა კარში მრავლადაა ძირითად დელიქტთა დამამძიმებელი შემადგენლობები, რომლებიც სწორედ აღნიშნულ ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა რაოდენობრივ შეფასებაზეა დაფუძნებული: 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი (შემდგომში სსკ 109 III ა) ორი ან მეტი პირის მკვლელობას განზრახ მკვლელობის (სსკ 108) დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევს, 116-ე მუხლის მე-2 ნაწილი კი ორი ან მეტი პირის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობისათვის მაღალ სასჯელს აწესებს. ასეთივე ჩანაწერებს შეიცავს ადამიანის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა კარის შემდეგი ნორმები: 117 VII ა, 120 II გ, 126 I1 გ, 126 II ა, 126 II გ, 131 IV ა, 132 III ა, 140 II გ, 141 II დ, 143 III გ, 143 III ბ, 143 II გ, 143 III ა, 144 II გ, 144 I II დ, 144 III დ, 170 III. მსგავსი ჩანაწერები გვხვდება აგრეთვე კოდექსის მომდევნო თავებშიც: აქ ორი ან მეტი პირის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის ხელყოფა ძირითადად განზრახი დანაშაულის თანმდევი გაუფრთხილებელი შედეგის სახითაა წარმოდგენილი.

საკითხავია, რამდენად გამართლებულია ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა კვანტიფიკაცია სისხლის სამართალში ასეთი ფორმით. ხომ არ არღვევს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ეს მიდგომა კვანტიფიკაციის აკრძალვის პრინციპს. გარდა ამისა, საინტერესოა ზემოთ ჩამოთვლილი ნორმების კავშირი დანაშაულთა ერთობლიობის ინსტიტუტთან. გასარკვევია, ამგვარი კვალიფიციური შემადგენლობის არსებობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში საერთოდ რამდენადაა გამართლებული ან/და მიზანშეწონილი მაშინ, როცა სსკ ზოგადი ნაწილი, კერძოდ კი მე-16 მუხლი იცნობს დანაშაულთა რეალური და იდეალური ერთობლიობის ცნებას, ხოლო სსკ 59-ე მუხლი დანაშაულთა ერთობლიობის დროს სასჯელის დანიშვნის განსაკუთრებულ წესს აწესებს. გასარკვევია აგრეთვე, რამდენად შეიძლება დაუკავშიროთ ზემოთ ჩამოთვლილი ნორმები განკრძობადი დანაშაულის ცნებას, რომელიც სსკ-ის მე-14 მუხლშია მოცემული. წინამდებარე სტატია სწორედ ამ პრობლემური საკითხების გარკვევას შეეხება.

I. ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა კვანტიფიკაციის დაუშვებლობა

პიროვნებასთან — ე.ი. სამართლის სუბიექტთან — გადაჯაჭვულობა ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეებს განსაკუთრებულ სამართლებრივ მდგომარეობას ანიჭებს. სამართლის ყოველი სუბიექტი ვალდებულია, პატივი სცეს ცალ-ცალკე აღებული თითოეული სხვა სუბიექტის ზეპიროვნულ სიკეთეებს და არა სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, თავისუფლებას როგორც რაიმე განზოგადებულ, განყენებულ ცნებას.⁶ თავად სახელმწიფოც, როგორც სამართლის სუბიექტი, პასუხისმგებელია თითოეული პიროვნების ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა დაცვაზე. ამის გამოა, რომ ეს სიკეთეები არც შეკრებადია და, ძირითადად, არც ხარისხობრივად ზრდაუნარიანი. მაგალითად, დაუშვებელია, ჯანმრთელი, ახალგაზრდა, შრომისუნარიანი თუ გარეგნულად უნაკლო ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა უფრო მძიმე დარღვევად მიიჩნეოდეს, ვიდრე ავადმყოფი, ხანშიშესული, შრომისუნარო ან გარეგნული ნაკლის მქონე ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. აგრეთვე დაუშვებელია, მაგალითად, პირი პასუხისმგებელი იყოს ოცკაციანი ჯგუფის „გაერთიანებულ“ ჯანმრთელობაზე და ჯგუფის ერთი წევრის ჯანმრთელობის ხელყოფა მხოლოდ საკუთარი ვალდებულების უმნიშვნელო, 5%-იან დარღვევად ჩაითვალოს.⁷

საწინააღმდეგო მიდგომა გამოიწვევდა სამართლის სუბიექტის გათანაბრებას სამართლის ობიექტთან — ნივთთან. ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთეები რაოდენობრივად ზრდაუნარიანიცაა და ხარისხობრივადაც, რაც მათ ღირებულებაში გამოიხატება. მაგალითად, ნივთის ცვეთით, დაძველებით მისი ღირებულება კლებულობს, შეკეთებით, განახლებით კი — მატულობს და ამ ღირებულებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ქონებრივი სიკეთის ხელყოფის სიმძიმის დასადგენად სისხლის სამართალში. სისხლის სამართლის მიზნებისათვის სრულიად გამართლებულია აგრეთვე სხვადასხვა ნივთის შეკრება, ერთ ობიექტად გაერთიანება და მათი საერთო ღირებულების გამოთვლა. ქურდი, რომელიც სხვისი სახლიდან ათობით სხვადასხვა ნივთს წაიღებს, სამართლებრივ ნორმას არღვევს არა ამ ნივთების წინაშე ცალ-ცალკე, არამედ მათი მესაკუთრის/მფლობელის და სახელმწიფოს მიმართ. სწორედ ამიტომ არ შეიძლება ქურდობისა და ადამიანის გატაცების, ნივთის განადგურებისა და მკვლელობის, ნივთის დაზიანებისა და ჯანმრთელობის დაზიანების სამართლებრივი ბუნების გათანაბრება.

ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა ხარისხობრივი

(კვალიტატიური) და რაოდენობრივი (კვანტიფიკატიური) რანგირების დაუშვებლობის ამ უმნიშვნელოვანესი პრინციპის დარღვევა მსოფლიოს არერთხელ დაუჯდა ძვირად. შედეგების გასააზრებლად ნაციონალსოციოლისტების მიერ გერმანიაში „სიცოცხლის უღირსი სიცოცხლის“ ცნების შემოტანა და საბჭოთა რეჟიმის მიერ ადამიანთა სიცოცხლის სტატისტიკურ მონაცემად ქცევა სრულიად საკმარისია.

II. სიცოცხლის კვანტიფიკაცია სსკ 109 III ა მუხლში

საკითხავია, სსკ 109 III ა ქვეპუნქტის ჩანაწერი „ორი ან მეტი პირისა“ და კოდექსის ზემოთ ჩამოთვლილი მსგავსი ნორმები სწორედ ამ დაუშვებელ კვანტიფიკაციას ხომ არ ახდენენ? სადავო არ შეიძლება გახდეს ის, რომ ორი ადამიანის მკვლელი გაცილებით მკაცრად უნდა ისჯებოდეს, ვიდრე ერთი ადამიანის მკვლელი. რა თქმა უნდა, კვანტიფიკაციის აკრძალვის პრინციპი არც გულისხმობს იმას, რომ ერთი ადამიანის მკვლელობისას და რამდენიმე ადამიანის მკვლელობისას ბრალის ხარისხი თანაბარია. ორი ან მეტი პირის მოკვლით ამსრულებელი რამდენიმე ერთმანეთის იდენტურ სამართლებრივ სიკეთეს ხელყოფს და ამიტომ არა ერთ, არამედ რამდენიმე იდენტურ სამართლებრივ ნორმას არღვევს, და თითოეული დარღვევისათვის ბრალი ცალ-ცალკე უნდა შეფასდეს. ერთი და იმავე ხარისხის სამართლებრივი სიკეთის რამდენიმეჯერ ხელყოფის სიმძიმეს სამართალი ამავე ხარისხის სიკეთის ერთხელ ხელყოფის სიმძიმესთან ვერ გაათანაბრებს. სწორედ ამიტომ, გამკაცრებული სასჯელი ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობისთვის მართლმომიერი და არ წარმოადგენს არც დოგმატურ და, მით უმეტეს, არც პრაქტიკულ პრობლემას.

სამაგიეროდ პრობლემურია ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობის შეფასება დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ მკვლელობად, პრობლემურია სამართლებრივი შეფასებისას ერთი ადამიანის სიცოცხლის მიბმა მეორე ადამიანის სიცოცხლეზე. გაუმართლებელია, მეორე ადამიანის მკვლელობა განიხილებოდეს არა მკვლელობად როგორც ასეთი, არამედ სხვა ადამიანის მკვლელობის დამძიმების რიგით ობიექტურ გარემოებად. განზრახ მკვლელობის თითოეული ფაქტი უნდა განიხილებოდეს დამოუკიდებელ დანაშაულებრივ შემადგენლობად და არა რაღაც ერთიანი განზრახვი დანაშაულის მხოლოდ ერთ ობიექტურ ნიშნად სხვა ადამიანის/ების მკვლელობის ფაქტებთან ერთად. ამ პრინციპს ეწინააღმდეგება აღნიშნული ქვეპუნქტი, რომელიც ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობას (ერთი ადამიანის მკვლელობის, 108) დამოუკიდებელ დამამძიმებელ შემადგენლობად წარმოაჩენს. კოდექსის ამ მიდგომას თუ გავყვებით და ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობას ერთიან დანაშაულად ვაღიარებთ, რომლის უმართლობის ხარისხიც აღემატება სსკ 108-ე მუხლის უმართლობის ხარისხს, მოგვიწევს იმის აღიარებაც, რომ ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლე „სჯობია“ ერთი ადამიანის სიცოცხლეს მხოლოდ რაოდენობის გამო. სსკ 109 III ა ქვეპუნქტის ჩანაწერი „ორი ან მეტი პირისა“, ცხადია,

6 შდრ. აბსოლუტური უფლებები კერძოსამართლებრივი გავებით: *Brox/Walker*, AT des BGB, 38. Aufl., 2014, Rn. 631.

7 სიცოცხლის რაოდენობრივი და თვისობრივი რანგირების დაუშვებლობის შესახებ იხ.: *თოდუა*, წიგნში: *ნაჭყებია/თოდუა* (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, 2016, გვ. 454-455; *ტურავა*, სისხლის სამართალი: ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, ველი 982-985; *ტურავა*, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-3 გამოცემა, 2010, გვ. 251; *თოდუა*, წიგნში: *ნაჭყებია/დვალაძე* (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, 2007, გვ. 320; *Wessels/Hettinger/Engländer*, Strafrecht BT 1, 42. Aufl., 2018, Rn. 2.

ქართულ კოდექსში შემორჩენილი საბჭოური მემკვიდრეობაა, რომლის სულსკვეთებაც ცალკეული ადამიანის ძირითადი უფლებების პატივისცემას კი არ ეფუძნება, არამედ ადამიანს ნებით თუ უნებლიეთ განიხილავს სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებულ იარაღად. ეს სულსკვეთება შეიძლება ამგვარად გამოიხატოს: ორი ადამიანის მკვლელობა იმიტომ კი არაა უფრო მძიმე, რომ სახელმწიფოს დაცვის ქმედებაში მყოფი ორი სხვადასხვა სუბიექტის სიცოცხლე ხელყო, არამედ იმიტომ, რომ თავისი ერთი ქმედებით სახელმწიფოს ორი „მუშა“ წაართვა. ეს დამოკიდებულება ადამიანის სიცოცხლეს სტატისტიკურ მონაცემად აქცევს და ამით ძალიან ამცირებს მის მნიშვნელობას.

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში ეს დოგმატური პრობლემა შემჩნეული არაა. მაგალითად, სახელმძღვანელოებში ვაწყდებით მოსაზრებებს, რომ განსახილველ ნორმაში განზრახ მკვლელობა ობიექტური ნიშნით არის დამძიმებული და უმართლობის ხარისხი ამითაა მომატებული;⁸ რომ ეს პუნქტი ითვალისწინებს [ერთი] მკვლელობისმძიმე შედეგს.⁹ ეს მსჯელობასრულად შეესაბამება კოდექსისეულ მიდგომას და მის კრიტიკასაც ვერსად ვიპოვით. ამავე დროს, გამოთქმული და ლიტერატურაში გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, სსკ 109-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ მაშინ, როცა ორი ან მეტი პირის მკვლელობა ჩადენილია ერთიანი განზრახვით და ერთდროულად ან დროის მოკლე შუალედში;¹⁰ სხვა შემთხვევაში კი სახეზე იქნება ორი დამოუკიდებელი მკვლელობის შემადგენლობა სსკ 108-ე მუხლით. ეს მიდგომა ძალიან ჰგავს სსკ მე-14 მუხლით გათვალისწინებული განგრძობადი დანაშაულის ნიშნებს, რამდენადაც განგრძობადი დანაშაულიც სწორედ საერთო განზრახვით ჩადენილ ორ ან მეტ ქმედებას ეფუძნება. თუმცა ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაში სსკ 109-ე მუხლთან მიმართებით სსკ მე-14 მუხლზე მითითებას ვერსად ვხვდებით, რაც სწორია. სწორია იმიტომ, რომ ორი ან მეტი პირის მკვლელობის ერთიან ქმედებად აღქმა სიცოცხლის დაუშვებელი კვანტიფიკაციაა. გარდა ამისა, სსკ 109 III ა პუნქტით გათვალისწინებული ორი ან მეტი პირის მკვლელობა შეიძლება სულაც არ მოიცავდეს რამდენიმე ეპიზოდს და (წმინდა ნატურალისტური გაგებით) ერთი ქმედებითაც განხორციელდეს. თუმცა ამას აზრს უკარგავს ის ფაქტი, რომ 109-ე მუხლის III ნაწილის ა პუნქტის ზემოთაღნიშნული ინტერპრეტაცია, რომელიც საერთო განზრახვამდე მიუთითებს, ფაქტობრივად ათანაბრებს ამ ნორმის სამართლებრივ ბუნებას განგრძობით დანაშაულთან.

8 თოდუა/ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2016, გვ. 62.

9 ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2011, გვ. 43.

10 ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2011, გვ. 44; თოდუა/ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2016, გვ. 62-63; დროის მოკლე შუალედში განხორციელებას მნიშვნელოვნად არ თვლის ჯიშვარიანი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2016, გვ. 38.

ეს მიდგომა გაზიარებულია ქართულ სასამართლო პრაქტიკაშიც. სსკ 109 III ა მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისას სასამართლო თითქმის ყოველთვის მიუთითებს საერთო განზრახვის¹¹ ან ერთიანი განზრახვის¹² აუცილებლობაზე. ამავე დროს, მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკმაოდ ბუნდოვანი ცნების დეტალურად განხილვას სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ფაქტობრივად არ ვხვდებით, მაინც ჩანს სასამართლოს არათანმიმდევრულობა: ზოგჯერ იგი მიუთითებს, რომ განზრახვა წინ უნდა უსწრებდეს და თავიდანვე მოიცავდეს მკვლელობის თითოეულ ეპიზოდს,¹³ ზოგჯერ კი დროის მოკლე შუალედში განხორციელებულ მკვლელობებს ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე აკვალიფიცირებს სსკ 109 III ა მუხლით, მაშინაც კი, როცა მკვლელობათა განზრახვები სხვადასხვა მომენტებში წარმოიშვა.¹⁴

ქართულ სამართალში აღიარებულ განგრძობადი დანაშაულის სამართლებრივ ფიგურას შეესაბამება გერმანულ სამართლის პრაქტიკაში ჩამოყალიბებული განგრძობადი ქმედების ცნება (fortgesetzte Handlung).¹⁵ 1994 წლამდე მიღებული იყო, რომ ერთი და იმავე სამართლებრივი სიკეთის წინააღმდეგ მიმართული და ერთიანი განზრახვით მოცული ერთგვაროვანი ქმედებები ერთ დანაშაულს ქმედებას აფუძნებდა.¹⁶ თუმცა პრაქტიკამ ეს მიდგომა შეცვალა და 1994 წლიდან მოყოლებული განგრძობადი ქმედების სამართლებრივი ფიგურა ფაქტობრივად უარყო.¹⁷ საინტერესოა, რომ განგრძობადი ქმედების უარყოფამდე საყოველთაოდ აღიარებული იყო, რომ სხვადასხვა პიროვნების ზემოთაღნიშნული სიკეთეების ერთიანი განზრახვით ხელყოფა განგრძობად ქმედებას არ აფუძნებდა.¹⁸

განგრძობითი ქმედების უარყოფამ გამოიწვია გერმანულ სამართალში მასთან ყველაზე ახლოს მდგომი ინსტიტუტის, ქმედების ბუნებრივი ერთიანობის (natürliche Handlungseinheit) სახელით ცნობილი კონსტრუქციის ფარგლების გაფართოება,¹⁹ რომლის მიხედვითაც ერთიანი განზრახვით მოცული, დროითა და სივრცით მჭიდროდ დაკავშირებული სხვადასხვა ქმედებები ბუნებრივად ერთ ქმედებას წარმოადგენენ.²⁰ ერთი ქმედება კი გერმანიის

11 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 29 აპრილის № 23-872აპ.-09 გადაწყვეტილება.

12 იხ. მაგალითად: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 11 მარტის № 23-488აპ.-18 განჩინება; 2018 წლის 31 ივლისის № 23-114აპ.-18 განჩინება; 2013 წლის 11 მარტის № 23-4აპ.-13 გადაწყვეტილება; 2019 წლის 15 მარტის № 23-559აპ.-18 გადაწყვეტილება; 2010 წლის 29 აპრილის № 23-872აპ.-09.

13 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 29 აპრილის № 23-872აპ.-09 გადაწყვეტილება.

14 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2007 წლის 27 ივლისის № 214საგ.-2007 გადაწყვეტილება.

15 Wessels/Beulke/Satzger, Strafrecht AT, 44. Aufl., 2014, Rn. 769-775.

16 BGHSt 19, 323; BGHSt 23, 33; BGHSt 26, 4; BGHSt 36, 105.

17 BGHSt 40, 138.

18 BGHSt 16, 397; BGHSt 26, 24.

19 Wessels/Beulke/Satzger, Strafrecht AT, 44. Aufl., 2014, Rn. 774.

20 Wessels/Beulke/Satzger, Strafrecht AT, 44. Aufl., 2014, Rn. 764-768.

სისხლის სამართლის კოდექსის § 52-ის მიხედვით, ერთიან დანაშაულებრივ შემადგენლობას აფუძნებს (Tateinheit) და სასჯელიც ერთი ინიშნება. მაგალითად, ქურდი, რომელიც დღის განმავლობაში რამდენიმეჯერ შეაღწევს ბინაში და თანდათან გამოიზიდავს ნივთებს, ახორციელებს ქურდობის ერთ შემადგენლობას და სახეზე არაა დანაშაულთა სიმრავლე (Tatmehrheit). გერმანულ ლიტერატურაში გაბატონებულია პოზიცია, რომ ქმედება ბუნებრივად ერთიანია მაშინაც, როცა ხელყოფილი ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთე სხვადასხვა პირს ეკუთვნის. მაგალითად, როცა ქურდი ავტობუსში ერთი საათის განმავლობაში ამოსულ ყველა მგზავრს საფულეს პარავს, ქმედება მაინც ერთი ქურდობის შემადგენლობის ფარგლებში მოეცევა, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ქმედების ობიექტი სხვადასხვა პირის საკუთრებაა.²¹ ამ პოზიციას მისდევს გერმანიის ფედერალური სასამართლოც.²²

საინტერესოა, რომ ქონებრივ უფლებებთან დაკავშირებით ამ საკითხზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოც მსჯელობს. 2012 წლამდე ქართული სასამართლო პრაქტიკა სხვადასხვა პირის ქონებრივი სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის შემთხვევაში არ აღიარებდა ქმედების ერთიანობას და შესაბამისად უარყოფდა განგრძობით დანაშაულს მაშინაც კი, როცა ამსრულებელს საერთო განზრახვა ამოძრავებდა. 2012 წელს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში წინა წლების პრაქტიკა უარყო და ერთიანი განზრახვით მოცული ქმედებები ერთ დანაშაულებრივ შემადგენლობად აღიარა, თუნდაც ხელყოფილი სიკეთე სხვადასხვა პირს ეკუთვნოდეს: „როდესაც კანონმდებელი ... უთითებს სხვისი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებისა თუ მისაკუთრების მიზანზე, ძალიან მაღალი ალბათობითაა სავარაუდო, რომ ამ შემთხვევაში იგი ქმედების კვალიფიკაციისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას არ ანიჭებს იმ გარემოებას — ეს სხვისი ნივთი ერთ ადამიანს ეკუთვნის, თუ ორს ან მეტს. აქ მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ნივთზე (ფული, ქონება), რომელსაც ეუფლება და ისაკუთრებს დამნაშავე, ამ უკანასკნელს არავითარი უფლება არ გააჩნია.“²³ აღსანიშნავია, რომ სასამართლო ამ გადაწყვეტილებაში საზღვარს მიუთითებს, რომ ეს მიდგომა საკუთრების წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულებებზე უნდა გავრცელდეს. ამგვარად, 2012 წლიდან ქართული სასამართლო პრაქტიკა ქონებრივ სამართლებრივ სიკეთებთან დაკავშირებით გერმანიაში გაბატონებულ შეხედულებასთან თანხვედრაშია.

თუმცა სიცოცხლისა და სხვა ზეპიროვნული სიკეთეების შემთხვევაში ამ მიდგომის გამოყენებას გერმანელი მეცნიერები, თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე გამონაკლისს,²⁴ ერთხმად უარყოფენ ისევ და ისევ სიცოცხლის კვანტიფიკაციის დაუმშავლობიდან გამომდინარე. გერმანული სამართლებრივი ლიტერატურის ერთსულოვან დამოკიდებულებას ამ საკითხის

მიმართ საუკეთესოდ გამოხატავს მივიკლდის შემდეგი ციტატა: „ქონებრივი სიკეთეების ან საკუთრების ხელყოფა დამძიმებაუნარიანი სიდიდეა, ამის საპირისპიროდ კი ზეპიროვნული სამართლებრივი სიკეთეები ქმნიან აბსოლუტურ ერთეულებს, რომლებიც რაოდენობრივ გამოთვლას არ ექვემდებარებიან. როგორც სამართლებრივი, ისე მორალური თვალსაზრისით ორი სიცოცხლის მოსპობა ანდა ღირსების შელახვა ორი პიროვნებისთვის არ წარმოადგენს უბრალოდ სიცოცხლისა და ღირსების სიკეთეთა გაძლიერებულ ხელყოფას. აქედან გამომდინარე ... რამდენიმე ზეპიროვნული სიკეთის ხელყოფა ვერ დააფუძნებს ერთიან ქმედებას.“²⁵ მრავალთა ნაცვლად შეიძლება როქსინის ციტატის მოხმობაც, რომელიც ლაკონურად უარყოფს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსისეულ მიდგომას: „შუქლებელია, ოთხი მკვლელობა ერთ ხარისხობრივად დამძიმებულ მკვლელობად გარდაიქმნას“.²⁶ გერმანულ მეცნიერთა მოსაზრებებს იზიარებს გერმანული სასამართლო პრაქტიკაც.²⁷ გერმანიის ფედერალური სასამართლოს განმარტებით, „რამდენიმე ქმედება, რომელთაგან თითოეული სხვადასხვა პიროვნების [ზეპიროვნული სიკეთის]კენაა] მიმართული, ვერც ამ ქმედებათა თანმიმდევრულობის და ვერც ერთიანი გეგმისა და განზრახვის გამო ვერ გაერთიანდება ერთ ქმედებად და ვერ შექმნის ერთ ქმედების შემადგენლობას სამართლებრივი გაგებით. მიუხედავად ქმედებათა ზედმიზე განხორციელებისა და საერთო განზრახვისა, ისინი დამოუკიდებელ ქმედებებად რჩებიან.“²⁸

გერმანული სამართლებრივი დოგმატიკა ამ საკითხთან დაკავშირებით სწორი მიმართულებით განვითარდა. ქართულ რეალობაში ამას ხელს უშლის თავად საკანონმდებლო მოწესრიგება. როცა კოდექსი ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობას დამამძიმებელ გარემოებად თავად მოიხსენიებს, შუქლებელია ყოველმხრივ გამართული მსჯელობის წარმართვა. მართლაც, სსკ 109 III ა მუხლის ინტერპრეტაციისას ქართულ ლიტერატურაში შევხვდებით აბსურდამდე მიყვანილ მსჯელობებს. ეს განსაკუთრებით შეეხება ისეთ შემთხვევებს, როცა ორი ან მეტი პირის მკვლელობის განზრახვით მოქმედი ამსრულებელი მხოლოდ ერთი პირის მოკვლას შეძლებს. გასული საუკუნის საბჭოური მიდგომით, ორი ან მეტი პირის განზრახ მკვლელობა ალტერნატიული შედეგებით კვალიფიციურულ დანაშაულად მიიჩნეოდა და დამთავრებული იყო იმ მომენტიდან, როცა ამსრულებელი საერთო განზრახვით მოცულ თუნდაც ერთ მკვლელობას განახორციელებდა.²⁹ ერთი ადამიანის სიცოცხლის მეორე ადამიანის სიცოცხლეზე მიბმას ასეთი გააზრებით მივყავდით სისხლის სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპის — cogitationis poenam nemo patitur — დარღვევამდე, რადგან ამსრულებელი ჯერ კიდევ ქმედებაში

25 Roxin, Strafrecht AT II, S. 807.

26 Roxin, Strafrecht AT II, S. 809.

27 იხ. მაგ. BGH NStZ 1984, 311; BGHSt 16, 397; BGH NJW 1998, 619; BGH NStZ 1996, 129; BGH NJW 1999, 1413.

28 BGHSt 2, 246 (247).

29 სსკ უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1963 წლის 3 ივლისის დადგენილება, მე-10 პუნქტი.

21 Roxin, Strafrecht AT II, S. 806.

22 BGH NStZ 1996, 493 (494).

23 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 22 ნოემბრის № 2კ-236აპ.-12 გადაწყვეტილება.

24 გამონაკლისები არის როგორც ლიტერატურაში, ისე პრაქტიკაში: Roxin, Strafrecht AT II, S. 807, სქოლიო 35 და იქ მითითებული ლიტერატურა.

გამოუვლენელი განზრახვისათვის ისჯებოდა.

მეორე უკიდურესობაა თოდუას მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, თუ ორი ან მეტი პირის მკვლელობის განზრახვით მოქმედი პირი მხოლოდ ერთი ადამიანის მოკვლას შეძლებს, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დამამძიმებელ გარემოებაში მკვლელობის მცდელობად (სსკ 19, 109 III ა).³⁰ ასეთი მიდგომით დანიშნული სასჯელი სამართლიანი რომც იყოს, კვალიფიკაციაში მხოლოდ მცდელობაზე მითითება მაშინ, როცა თუნდაც ერთი ადამიანის სიცოცხლეა მოსპობილი განზრახვი ქმედების შედეგად, უსამართლო შეფასებაა და ადამიანის სიცოცხლის სამართლებრივ მნიშვნელობას აკნინებს. თოდუა ამას პრობლემად არ აღიქვამს და საკმარისად მიაჩნია, რომ მცდელობის მძიმე შედეგი მხოლოდ ბრალდების ფორმულირებაში აისახოს.³¹ თუმცა პრობლემა არა მხოლოდ კვალიფიკაციის დასახელებაში და მძიმე შედეგის სადმე აღნიშვნა-არააღნიშვნაშია, არამედ ამ უზუსტობით გამოწვეულ შედეგში: თუკი ერთი ადამიანის მოკვლა მცდელობას აფუძნებს, მაშინ გამოდის, რომ მეორე ადამიანის მოკვლის ჯერ კიდევ ქმედებაში გამოუვლენელი განზრახვაც კი ხდება მცდელობად კვალიფიკაციის და, შესაბამისად, დასჯადობის საფუძველი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ამ შემთავაზების გაზიარების შემთხვევაში, ამსრულებელი მაშინაც უნდა დასჯილიყო ორი პირის მკვლელობის მცდელობისათვის, როცა ერთი მკვლელობის განხორციელების შემდეგ მეორე პირის მკვლელობის სურვილი ობიექტურ ქმედებაში არც კი გამოხატულა და მხოლოდ ბოროტ აზრად დარჩა. ასეთი მიდგომა კი, საბჭოური მოდელისაგან შედეგის თვალსაზრისით ბევრად არ განსხვავდება.

შუალედურ პოზიციას ავითარებენ ლეკვეიშვილი³² და ჯიშკარიანი.³³ მათი მოსაზრებით, თუ ერთიანი განზრახვით პირი მხოლოდ ერთი ადამიანის მოკვლას შეძლებს, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით როგორც განზრახ მკვლელობა (სსკ 108) და ორი ან მეტი პირის მკვლელობის მცდელობა (სსკ 19, 109). ამ პოზიციას მისდევს სასამართლო პრაქტიკაც.³⁴ უნდა აღინიშნოს, რომ წინა ორ მოსაზრებასთან შედარებით ამ მოსაზრებას ის ღირსება აქვს, რომ ერთგვარად სსკ 109 III ა პუნქტის ჩანაწერს ორი მარტივი მკვლელობით შედგენილ შემადგენლობად წარმოაჩინოს და არა როგორც დამოუკიდებელ ერთიან ქმედებას. მიუხედავად ამისა, ეს მიდგომაც არასწორია, რადგან აბსოლუტურად ერთი და იგივე ქმედება, ერთი და იმავე შედეგით ორჯერაა

გათვალისწინებული კვალიფიკაციისას. ამას თავად სისხლის სამართლის კოდექსიც კრძალავს, კერძოდ სსკ 16-ე მუხლის მეორე ნაწილიდან გამომდინარე, ზოგადი 108-ე მუხლი სპეციალურ 109-ე მუხლთან იდეალურ ერთობლიობაში შეუძლებელია იყოს. გარდა ამისა, ლიტერატურაში მიუთითებენ, რომ ერთობლიობით კვალიფიკაციას უსამართლო სასჯელის დაწესებამდეც მიეყვაროთ.³⁵

მნიშვნელოვან პრობლემას წავაწყდებით აგრეთვე თანამონაწილეობასთან დაკავშირებითაც. კერძოდ, საკითხავია, როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს თანამონაწილის ქმედება, როდესაც ამსრულებლის მიერ ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობის განხორციელებისას თანამონაწილის წვლილი მხოლოდ ერთი ადამიანის მკვლელობაში დახმარებით შემოიფარგლება. სსკ-ის 25-ე მუხლის მიხედვით, თანამონაწილისათვის უმართლობის ნიშნის შესარაცხად საკმარისია მას შეცნობილი ჰქონდეს ეს ნიშანი. ე.ი. თუკი ორი ან მეტი პირის ერთიანი განზრახვით მკვლელობას ერთ ქმედებად ჩავთვლით, მაშინ თანამონაწილის სსკ 25, 109 III „ა“ პუნქტით დასჯისათვის საკმარისია, მან ამსრულებლის ერთიანი განზრახვის შესახებ იცოდეს. გამოდის, რომ თუკი პირი ამსრულებელს მხოლოდ ერთი ადამიანის მოკვლაში გაუწევს დახმარებას, იგი მეორე პირის მკვლელობაში დახმარებისთვისაც დაისჯება მხოლოდ სხვისი განზრახვის ცოდნის საფუძველზე. ასეთ გააზრებასაც საბოლოოდ პირის მხოლოდ ამრისათვის დასჯამდე მიეყვაროთ. თეორიულად, ასეთივე პრობლემა შეიძლება წარმოიშვას წაქეზებასა და ორგანიზებასთან დაკავშირებითაც, მაგრამ ასეთი შემთხვევის წარმოდგენა ძალიან ხელოვნური იქნებოდა.

დღევანდელი საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში ამ საკითხის უხარვეზო გადაწყვეტა შეუძლებელია. კანონი თავად ქმნის ისეთი წინააღმდეგობრივი თეორიული მსჯელობის განვითარების საფუძველს, რომელიც ადამიანის სიცოცხლის მაღალღირებულოვან სიკეთესაც აკნინებს და პრაქტიკულ პრობლემებსაც იწვევს. ერთადერთი სწორი გზა საკითხის მოსაგვარებლად საკანონმდებლო ცვლილებაა.

III. სხვა მსგავსი ნორმები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში

სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტი არაა ერთადერთი შემთხვევა სსკ-ში, სადაც განზრახვი დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებადაა წარმოდგენილი გეპროვინული სიკეთის კვანტიფიკაცია. მაგალითად, სსკ 111-ე მუხლის მეორე ნაწილი აფექტში ჩადენილი მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებად თვლის იმავე ქმედებას ორი ან მეტი პირის მიმართ. სსკ 117-ე მუხლის მე-7 ნაწილი ორი ან მეტი პირის ჯანმრთელობის განზრახვი მძიმე დაზიანებას მიიჩნევს ძირითადი დელიქტის დამამძიმებელ გარემოებად. ორი ან მეტი პირის მიმართ განხორციელებული ძალადობაც ძალადობის დამამძიმებელ

30 თოდუა/ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2016, გვ. 65.

31 იქვე.

32 ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2011, გვ. 43-44. ამ სახელმძღვანელოს 2016 წლის გამოცემაში ლეკვეიშვილთან ერთად შესაბამისი თავის თანაავტორია თოდუა. 2011 წლისა და 2016 წლის გამოცემებში მოსაზრებები ურთიერთსაწინააღმდეგოა, რის გამოც ეს ორი გამოცემა ცალ-ცალკეა ციტირებული. აშკარაა, რომ 2016 წლის გამოცემაში უფრო მეტად გატარებულია თოდუას მოზარება.

33 ჯიშკარიანი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2016, გვ. 38.

34 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს № 175აპ-11 გადაწყვეტილება.

35 თოდუა/ლეკვეიშვილი, წიგნში: ლეკვეიშვილი/თოდუა/მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი I, 2016, გვ. 65.

გარემოებადაა მოხსენიებული სსკ 126-ე მუხლის 11 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტსა და მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში. ამავე ნიშნითაა დამძიმებული ოჯახში ძალადობაც სსკ 1261 II „გ“ ქვეპუნქტის თანახმად. ასეთი ჩანაწერები კოდექსის კიდევ არაერთ სხვა მუხლის ნაწილში შეგვიძლია ამოვიკითხოთ: 120 II გ, 126 II ა, 1261 II გ, 131 IV ა, 132 III ა, 140 II გ, 141 II დ, 143 III გ, 1431 III ბ, 1432 III გ, 1433 III ა, 144 II გ, 1441 II დ, 1443 II დ, 170 III. მიდგომა ყველა ამ შემთხვევაში უნდა იყოს ერთგვაროვანი: როცა საქმე ეხება ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეებს, კვანტიფიკაცია ისევე დაუშვებელია, როგორც სიცოცხლის შემთხვევაში. ორი ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანება არაა ერთი სამართლებრივი სიკეთის გაძლიერებული ხელყოფა, ორ პირზე ძალადობა არაა ერთ პირზე ძალადობის მძიმე ფორმა, ორი პიროვნების თავისუფლების ხელყოფა არაა ერთი პიროვნების თავისუფლების მაღალი ხარისხით ხელყოფა.³⁶ თითოეულ ამ შემთხვევაში იმავე დოგმატურ და პრაქტიკულ პრობლემებს ვაწყდებით, რაც რაც წინა ქვეთავებშია განხილული. შესაბამისად, ასეთი დამძიმებული გარემოებების არსებობა სსკ-ში მასშტაბურ საკანონმდებლო რეფორმას მოითხოვს.

სხვა შემთხვევაა გაუფრთხილებელი დანაშაული. მაგალითად სსკ 116-ე მუხლის პირველი ნაწილი გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობას ითვალისწინებს, მისი მეორე ნაწილი კი იმავე ქმედებას ორი ან მეტი პირის მიმართ. აღსანიშნავია ამ მუხლის ტერმინოლოგიური ხარვეზი: კერძოდ, გაუფრთხილებელი დანაშაული არ შეიძლება მიმართული იყოს ვინმეს წინააღმდეგ, სიტყვა „მიმართ“ ცალსახად განზრახვამე მიუთითებს. ტერმინოლოგიურად უფრო გამართლებული იქნებოდა სსკ 116-ე მუხლის მეორე ნაწილის შემდგენაირად ფორმულირება: ორი ან მეტი პირის სიცოცხლის გაუფრთხილებლობით მოსპობა.

გაუფრთხილებელი დანაშაულის შემთხვევაში, როცა წინდახედულობის ნორმის ორი სხვადასხვა დარღვევა იწვევს ორი სხვადასხვა პირის სიცოცხლის მოსპობას, კვანტიფიკაცია ისევ და ისევ გაუმართლებელია. მაგალითი: გადაჭარბებული სისწრაფით ავტომობილით მოძრავი პეტრე იმსხვერპლებს ქვეით პავლეს და ავტომობილს პარკირების წესების დარღვევით გააჩერებს იქვე; ამ დროს კი მის არასწორად გაჩერებულ ავტომობილს წესების დაცვით მოძრავი ივანე დაეჯახება და გარდაიცვლება. ასეთ შემთხვევაში გაუმართლებელი იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ პირველი წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოწვეული შედეგი მძიმდება მეორე წინდახედულობის ნორმის დარღვევით გამოწვეული შედეგით. ამიტომ აქ საჭიროა სსკ-ის 116-ე მუხლის პირველი ნაწილის ორჯერ კვალიფიკაცია.

სხვა შემთხვევაა, როცა ერთი და იგივე წინდახედულობის ნორმის დარღვევა იწვევს ორი ან მეტი პირის სიცოცხლის მოსპობას. მაგალითად, როცა გადაჭარბებული სიჩქარით ავტომობილის მოძრაობა ორი ადამიანის გარდაცვალებას გამოიწვევს. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია

გარკვეულწილად გამართლებულად ჩაითვალოს სსკ-ის 116-ე მუხლის მეორე ნაწილით კვალიფიკაცია, რადგან განსხვავებით სსკ 109-ე მუხლის III ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტისაგან, სსკ 116-ე მუხლის მეორე ნაწილში ერთ დარღვევას ჩადის და არა ორს: ორი მსხვერპლი გაუფრთხილებლობის შემთხვევაში არის წინდახედულობის ნორმის ერთი დარღვევის შედეგი, ხოლო განზრახვის შემთხვევაში ორივე მსხვერპლის სიცოცხლის უფლების მიმართ პატივისცემა ამსრულებლის მიერ დარღვეული ორი სხვადასხვა ვალდებულებაა.

რაც შეეხება არაზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეებს, მათი კვანტიფიკაცია სრულიად მისაღებია და, ხშირ შემთხვევაში, გამართლებულიც. ასეთია, მაგალითად, საკუთრება ან ქონება. ორივე ართიმეტრიკულ გამოთვლებს დაქვემდებარებული სიკეთეებია, ამიტომ როცა ქურდი საცხოვრებელი ბინიდან ყველა მოძრავ ნივთს გაიტანს, საჭირო არაა თითოეული ნივთისათვის ცალ-ცალკე შემადგენლობის დაფუძნება. საკმარისია მთელი ქმედების ერთ შემადგენლობაში გაერთიანება და მისი დამძიმება მოპარული ქონების საბაზრო ღირებულებიდან გამომდინარე. ქართული სამართლის მიდგომა ამ შემთხვევაში სწორი და პრაქტიკულია (ამ საკითხზე მსჯელობა იხ. წინა ქვეთავში).

IV. კავშირი დანაშაულთა ერთობლიობასთან

საინტერესოა, რა კავშირია სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტით განსაზღვრულ ორი ან მეტი ადამიანის განზრახ მკვლელობასა და სსკ მე-16 მუხლში ჩამოყალიბებულ დანაშაულის ერთობლიობის ინსტიტუტს შორის. ბოლო საკანონმდებლო ცვლილებების შემდეგ,³⁷ დანაშაულთა ერთობლიობა ნიშნავს ორი ან მეტი ქმედების ჩადენას, რომელთაგან პირი არც ერთისთვის არ ყოფილა მსჯავრდებული (რეალური ერთობლიობა, სსკ 16, I, პირველი ალტ.) ან ისეთი ერთი ქმედების ჩადენას, რომელიც შეიცავს ორი ან მეტი დანაშაულის ნიშნებს (იდეალური ერთობლიობა, სსკ 16, I, მეორე ალტ.). სსკ 59-ე მუხლის I და II ნაწილების მიხედვით კი, თითოეული ამ ქმედებისთვის სასჯელი ცალ-ცალკე ინიშნება და უფრო მკაცრი სასჯელი შთანთქმავს ნაკლებად მკაცრს.

ცალკე განხილვის თემაა, საერთოდ რამდენად გამართლებულია სასჯელთა შთანთქმის პრინციპის გამოყენება დანაშაულთა რეალური ერთობლიობის ასეთი საკანონმდებლო განმარტების დროს. გამოდის, რომ ერთი მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემდგომ კანონი ამსრულებელს გზას უხსნის უფრო მსუბუქი დანაშაულის ჩასადენად, რადგან ამ უკანასკნელისათვის გათვალისწინებული შედარებით მსუბუქი სასჯელი საერთოდ არ აისახება საბოლოო სასჯელზე. შედარებისთვის, გერმანიის სსკ-ის მიხედვით, რეალური ერთობლიობის დროს ერთი საერთო სასჯელი ინიშნება (§ 53), რომელშიც გათვალისწინებულია ყოველი ჩადენილი ქმედების სიმძიმე, სასჯელთა შთანთქმის პრინციპი კი მხოლოდ

³⁶ Roxin, Strafrecht AT II, S. 807-809.

³⁷ საქართველოს 2000 წლის 30 მაისის კანონი №333 — სსმ I, №20, 31.05.2000 წ., მუხ.51.

იდელური ერთობლიობის დროს მოქმედებს (§ 52).

ეს საკითხი მნიშვნელოვანია განზრახ მკვლელობის შემთხვევაშიც, რადგან გაბატონებული მოსაზრების მიხედვით, თუკი ორი ან მეტი პირის მკვლელობისას ამსრულებელს ერთიანი განზრახვა არ ჰქონდა, მისი ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება როგორც ორი მარტივი მკვლელობა, სსკ 108-ე მუხლის შესაბამისად. ეს გამოიწვევს სსკ 59-ე მუხლის II ნაწილის ამოქმედებას, რომლის მიხედვითაც თითოეული მკვლელობისათვის სასჯელები ცალ-ცალკე დაინიშნება, საბოლოოდ კი ყველაზე მკაცრი სასჯელი შთანთქმავს დანარჩენებს. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მაქსიმალური სასჯელი არაერთიანი განზრახვით ორი ან მეტი პირის მკვლელობისას შეიძლება იყოს 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა (სსკ 108), ე.ი. იგივე, რაც ერთი ადამიანის მკვლელობის შემთხვევაში იქნებოდა. სხვა რომ არაფერი, ეს უკვე საკმაოდ არასამართლიანი შედეგია, რაც სასჯელის განსაზღვრის მომწესრიგებელი ზოგადი მუხლის (სსკ 59) პრობლემამე მიუთითებს.

გარდა ამისა, კანონისმიერ უსამართლობას კიდევ უფრო ამძაფრებს ის გარემოება, რომ ორი ან მეტი პირის ერთიანი განზრახვით მკვლელობის შემთხვევაში სსკ 109-ე მუხლის III ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი თექვსმეტიდან ოც წლამდე ან უვადო თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს. რთულია დამაჯერებელი არგუმენტების პოვნა იმის სამტკიცებლად, რომ ერთიანი განზრახვით ჩადენილი ორი პირის მკვლელობა უფრო მძიმეა, ვიდრე ორი სხვადასხვა განზრახვით ჩადენილი ორი პირის მკვლელობა. ორივე შემთხვევაში დაზიანებული სიკეთეები აბსოლუტურად იდენტურია და მათი ხარისხობრივი რანგირება დაუშვებელია. ახსნას ვერ ვიპოვით ვერც თავად ამსრულებლის პიროვნებაში ან მის გასაკიცხაობაში: გაუგებარია, რატომ უნდა ჩაითვალოს უფრო გასაკიცხად ან უფრო საშიშად პიროვნება, რომელსაც ერთხელ და ერთდროულად ჰქონდა ორი პირის მოკვლის განზრახვა, ვიდრე პიროვნება, რომელსაც ორჯერ სხვადასხვა დროსა და ვითარებაში გაუჩნდა სხვადასხვა ადამიანთა მოკვლის ნება და სურვილი. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ამ ორი შემთხვევის სიმძიმეს შორის ვინმეს შეუძლია რაიმე ხარისხობრივი სხვაობის დანახვა, ეს სხვაობა ალბათ იმდენად მიზერული იქნება, რომ სასჯელთა ამხელა სხვაობას ვერ გაამართლებს.

დიდი ალბათობით, ასეთი აწონ-დაწონვა კანონმდებელს არც კი უცდია. 2006 წლიდან 2013 წლამდე სსკ 59-ე მუხლის მიხედვით, დანაშაულთა ერთობლიობის ყველა შემთხვევისათვის მოქმედებდა სასჯელთა მთლიანი შეკრების წესი. შესაბამისად, არაერთიანი განზრახვით ორი ან მეტი პირის მკვლელობის შემთხვევაში უფრო მაღალი ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დაწესება იყო შესაძლებელი, ვიდრე ერთიანი განზრახვით სსკ 109 III ა მუხლის შემადგენლობის განხორციელებისას. ძნელია იმის დაჯერება, რომ კანონმდებელი ხან ერთიანი განზრახვით რამდენიმე პირის მკვლელობას თვლიდა უფრო მძიმე დანაშაულად, ხანაც

არაერთიანი განზრახვით ჩადენილს. უფრო სავარაუდოა, რომ ამაზე მას საერთოდ არ უფიქრია; 2013 წლის ცვლილებების³⁸ მიზანი სასჯელთა სრულად შეკრების პრინციპის უსამართლობის აღმოფხვრა იყო, თუმცა ამ ცვლილებამ მეორე უსამართლობას დაუდო საფუძველი.

ამდენად, ერთი მხრივ გაუმართლებელია სსკ 59-ე მუხლის II ნაწილის ახალი რედაქცია, რომელიც დანაშაულთა რეალური ერთობლიობის დროს შეუსაბამოდ მცირე სასჯელის დანიშვნას იწვევს და ერთგვარად უზიძგებს ამსრულებელს, უკვე ჩადენილ ქმედებაზე მსუბუქი დანაშაულებების ჩადენა განაგრძოს. მეორე მხრივ კი გაუმართლებელია დიფერენცირებული დამოკიდებულება ორი ან მეტი პირის ერთიანი და არაერთიანი განზრახვით მკვლელობის შემთხვევებში.

V. დანაშაულის შემადგენლობა თუ სასჯელის დანიშვნის განსაკუთრებული წესი

საკითხავია, არის თუ არა შესაძლებელი არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტისა და მსგავსი ნორმების უხარვეზო განმარტება.

სიცოცხლის კვანტიფიკაციასთან დაკავშირებული პრობლემის აღმოსაფხვრელად განმარტების ცნობილი მეთოდებიდან არ გამოდგება არც სისტემური და არც სიტყვასიტყვითი მეთოდი: სისტემური თვალსაზრისით, აღნიშნული ქვეპუნქტი მოთავსებულია სსკ 109-ე მუხლში, რომელიც სიტყვასიტყვით მიუთითებს დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ განზრახ მკვლელობაზე. ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობას კი, წინა ქვეთავებში განვითარებული მსჯელობის შესაბამისად, ასეთად ვერჩავთვლით. არ გამოდგება არც ისტორიული მეთოდი, რადგან ასეთი საკანონმდებლო მოწესრიგება ჯერ კიდევ საბჭოთა სისხლის სამართლიდან იღებს სათავეს, რომელიც სიცოცხლის კვანტიფიკაციას საერთოდ არ აღიქვამდა პრობლემად. საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებელმაც ამ ქვეპუნქტში სწორედ ის გაუმართლებელი აზრი ჩადო, რომ ადამიანთა სიცოცხლის არითმეტიკულად შეკრება შესაძლებელია. ამავე აზრს ნებსით თუ უნებლიედ მისდევს თანამედროვე ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერება და პრაქტიკა, როცა ორი ადამიანის სიცოცხლეს ერთმანეთს მიაბამს და ერთის მოსპობას მეორის დამამძიმებელ გარემოებად განიხილავს.

იგივე ითქმის სხვა გეპროვინული სიკეთეების კვანტიფიკაციის შემცველ ნორმებზედაც (სსკ 111 II, 117 VII, 120 II გ, 126 II ა, 1261 II გ, 131 IV ა, 132 III ა, 140 II გ, 141 II დ, 143 III გ, 1431 III ბ, 1432 III გ, 1433 III ა, 144 II გ, 1441 II დ, 1443 II დ, 170 III) იმ განსხვავებით, რომ ამ ნორმებში სიტყვები „დამამძიმებელი გარემოება“ პირდაპირ არაა გამოყენებული. შესაბამისად, 109-ე მუხლის III ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტისაგან განსხვავებით, აქ სიტყვასიტყვითი განმარტება შედარებით ადვილად დაძლევალია.

³⁸ საქართველოს 2013 წლის 17 აპრილის კანონი №546 — ვებგვერდი, 08.05.2013 წ.

შესაძლოა გარკვეულწილად გამართლებულ შედეგამდე მივიდეს ე.წ. კონსტიტუციის შესაბამისი განმარტების მეთოდი, რომელიც თავის მხრივ ტელეოლოგიური მეთოდის სახეობად განიხილება.³⁹ ამ მეთოდის მიხედვით, ნორმა არ უნდა განიმარტოს ისე, რომ მას კონსტიტუციის საწინააღმდეგო შინაარსი მიეცეს. ზეპიროვნული სიკეთეების კვანტიფიკაცია ერთი მხრივ აკნინებს სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, თავისუფლებას, როგორც კონსტიტუციით დაცულ უმაღლეს სამართლებრივ სიკეთეებს, ხოლო მეორე მხრივ აგრეთვე ლახავს ადამიანის ღირსებას, რომელიც ყველა დანარჩენი ძირითადი უფლების ამოსავალ დებულებას წარმოადგენს. ამდენად, ზემოთ ჩამოთვლილი ნორმების იმგვარი გაგება, რომ ერთი ადამიანის ზეპიროვნული სიკეთის ხელყოფა მეორე ადამიანის ზეპიროვნული სიკეთის ხელყოფის დამამძიმებელ გარემოებად შეიძლება იქცეს, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას და, დასახელებული მეთოდის თანახმად, ამ ნორმების ნორმატიული შინაარსის არასწორი განმარტებაა. რაც შეეხება თავად გამკაცრებულ სანქციას ორი ან მეტი პირის სიკეთის ხელყოფისათვის, იგი სრულად შესაბამისობაშია კონსტიტუციურ ღირებულებებთან. პრობლემას ქმნის დეფინიციით აღწერილი ქმედებების დამოუკიდებელ დამამძიმებელ შემადგენლობად წარმოჩენა და არა ამ ქმედებების სამართლებრივი შედეგი (სანქცია). შესაბამისად, ერთადერთი სწორი განმარტება არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში იქნებოდა დამოუკიდებელი შემადგენლობების უარყოფა და ამ პუნქტების მიჩნევა მხოლოდ და მხოლოდ სასჯელის გამოთვლის განსაკუთრებულ წესად.

ასეთი ინტერპრეტაცია ყველაზე რთულია სსკ-ის 109-ე მუხლთან მიმართებით მის სათაურში დამამძიმებელ გარემოებებზე პირდაპირი მითითების გამო. მიუხედავად ამისა, კონსტიტუციასთან წინააღმდეგობა იმდენად დიდი სისტემური ხარვეზია, რომ მისი აღმოფხვრის მიზნით მაინც დასაშვებად უნდა მივიჩნიოთ 109-ე მუხლის სათაურის უგულებელყოფა.

ასეთი განმარტების შემთხვევაში კანონის შემფარდებელი ორი ან მეტი პირის მკვლელობის ქმედების შეფასებისას მიუთითებდა ორჯერ სსკ 108-ე მუხლის განხორციელებაზე, ხოლო სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტს მხოლოდ სასჯელის განსაზღვრის ეტაპზე გამოიყენებდა, როგორც სასჯელის დანიშვნის განსაკუთრებულ წესს. ამგვარად სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტი აღქმული იქნებოდა არა როგორც კვალიფიციური შემადგენლობა, არამედ როგორც დანაშაულთა ერთობლიობისას სასჯელის დანიშვნის ზოგადი წესიდან (სსკ 59) გამონაკლისის მომწესრიგებელი სპეციალური ნორმა. პრობლემა მოიხსნებოდა მცდელობის შემთხვევაშიც.

შედარებისათვის, აღსანიშნავია, რომ სასჯელის დანიშვნის განსაკუთრებული ნორმები გერმანიის სსკ-ის კერძო ნაწილშიც გვხვდება. მაგალითად, გერმანიის სსკ 212-ე პარაგრაფით განსაზღვრულია მკვლელობის ზოგადი შემადგენლობა, ხოლო 213-ე პარაგრაფი მკვლელობის მსუბუქ

შემთხვევებში მსუბუქ სასჯელს ითვალისწინებს. მიუხედავად იმისა, რომ 213-ე პარაგრაფში ჩამოთვლილია ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები, რომლებიც მკვლელობის მსუბუქ შემთხვევას აფუძნებენ, ეს ნორმა მაინც მიჩნეულია მხოლოდ სასჯელის განსაზღვრის განსაკუთრებულ წესად და არა ცალკე დანაშაულებრივ შემადგენლობად: ე.ი. მკვლელობის მსუბუქ შემთხვევებშიც კანონის შემფარდებელი მიუთითებს 212-ე პარაგრაფის განხორციელებაზე, 213-ე პარაგრაფს კი მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის ეტაპზე განიხილავს.⁴⁰

არსებული საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში თავისუფლად შეიძლება აგრეთვე იმ მიდგომის შეცვლა, რომელიც ორი ან მეტი პირის მკვლელობისას რადიკალურად განსხვავებულ სასჯელებს ითვალისწინებს ერთიანი და არაერთიანი განზრახვის შემთხვევებში. კერძოდ, სსკ 109 III „ა“ ქვეპუნქტის არც გრამატიკული, არც სისტემური, არც ტელეოლოგიური განმარტებიდან არ გამომდინარეობს, რომ სიტყვები „განზრახ მკვლელობა ორი ან მეტი პირისა“ აუცილებლად მოითხოვს ე.წ. ერთიან განზრახვას. შესაბამისად, თუ ამ ქვეთავში შემოთავაზებული მიდგომა გამიარებული იქნება და აღნიშნული ქვეპუნქტი მხოლოდ სასჯელის დანიშვნის განსაკუთრებულ წესად ჩაითვლება, ორი ან მეტი პირის მკვლელობისას ყურადღება არ უნდა მიექცეს განზრახვის ერთიანობა-არაერთიანობის ხელოვნურად წინ წამოწეულ საკითხს და ორივე შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც სსკ 108-ე მუხლის ორჯერ განხორციელებით დაფუძნებული დანაშაულთა ერთობლიობა; საბოლოო სასჯელი კი ამ ქმედებათათვის განისაზღვროს სსკ 109-ე მუხლის III ნაწილით გათვალისწინებული სანქციის ფარგლებში.

VI. დასკვნა

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი უჩვეულოდ მრავლად შეიცავს ზეპიროვნული სამართლებრივი სიკეთეების (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, სხეულებრივი ხელშეუხებლობა, თავისუფლება, ღირსება) წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების დამამძიმებელ გარემოებებს, რომლებიც ამ სიკეთეთა რაოდენობრივ რანგირებაზე დაფუძნებული. ორი ან მეტი პირის მკვლელობა ერთი პირის განზრახ მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებადაა წარმოჩენილი; ორი ან მეტი პირის ჯანმრთელობის დაზიანება — ჯანმრთელობის დაზიანების მძიმე შემთხვევა; ორი ან მეტი პირის თავისუფლების უკანონო აღკვეთა — ამ დანაშაულის ერთი პირის მიმართ განხორციელების დამძიმებად და ა.შ. კოდექსის ეს მიდგომა ეწინააღმდეგება თავად ზეპიროვნულ სამართლებრივ სიკეთეთა ბუნებას: ისინი არ არიან შეკრებადი ან ხარისხობრივად მზარდი. ამიტომ დაუშვებელია, რომ ორი ან მეტი პირის სიცოცხლე ჯანმრთელობა, ღირსება ან თავისუფლება ერთიან სამართლებრივ სიკეთედ გაგაერთიანოთ და ამ გაერთიანების მნიშვნელობა ერთი

³⁹ ტურავა, სისხლის სამართალი: ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 126.

⁴⁰ Wessels/Hettinger/Engländer, Strafrecht BT 1, 42. Aufl., 2018, Rn. 192; Fischer, StGB mit Nebengesetzen, 62. Aufl., 2015, Art. 213, Rn. 1.

სუბიექტის სიკეთეზე აღმატებულად მივიჩნით. გეპროვნილი სამართლებრივი სიკეთეების ბუნებიდან გამომდინარეობს ის, რომ მათი თითოეული მატარებლის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება ცალ-ცალკე სისხლისსამართლებრივ შემაღვენლობას აფუძნებდეს.

კოდექსისეული მიდგომა კანონმდებლის მიერ საბჭოური სისხლისსამართლიდან მომდინარე ჩანაწერების გაუზარებელი გადმოტანის შედეგია. ამავდროულად, უკვე დამოუკიდებელი საქართველოს მრავალწლიანი სასამართლო პრაქტიკა და სისხლის სამართლის მეცნიერება არ უღრმავდება საკითხს და კოდექსის ჩანაწერში პრობლემას ვერ ხედავს. არადა ეს გაუმართლებელი ჩანაწერები პრაქტიკულ პრობლემებსაც ქმნიან ქმედებათა სწორი კვალიფიკაციისა და სამართლიანი სასჯელის დაწესების კუთხით.

საინტერესოა, რომ გერმანიაში, სადაც ასეთი საკანონმდებლო ხარვეზი არ არსებობს, ამ საკითხზე

გაცილებით მეტ სამეცნიერო ლიტერატურასა თუ სასამართლო გადაწყვეტილებას ვხვდებით. გერმანული სამართლის მეცნიერება და პრაქტიკა სწორი მიმართულებით განვითარდა და თითქმის ერთსულოვანი მიდგომა ჩამოყალიბდა, რომლის მიხედვითაც სხვადასხვა პირის გეპროვნილი სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფა ვერცერთ შემთხვევაში ვერ დააფუძნებს ერთიან ქმედებას, ერთ დანაშაულებრივ შემაღვენლობას.

ქართული კანონმდებლობის ხარვეზი აფერხებს სწორი, დოგმატურად გამართული მეცნიერული აზრის დამკვიდრებას. ამ ხარვეზის დაძლევა შესაძლებელია კანონის თამამი ინტერპრეტაციის გზით. თუმცა ქართული სასამართლო პრაქტიკის ტრადიციას თუ გავითვალისწინებთ, რომელიც ძირითადად კანონზე ორიენტირებული და თამამ ინტერპრეტაციებს ერიდება, უფრო გამართლებული გზა საკანონმდებლო ცვლილებებია.